

Kardinal Stepinac, 2019.

Nedavne izjave pape Franje o kardinalu Stepincu, izrečene nakon njegova posjeta Bugarskoj, izazvale su burne reakcije u dijelu hrvatske katoličke javnosti, ali su, istodobno, ponovno (možda više nego ikada) povećale interes za Stepinca, kao i za razloge njegova mučeništva.

Iako to u Hrvata nitko ne želi priznati i javno reći, Stepinac je za sve nas ponajprije politička figura. Ako je bio mučenik, bio je politički mučenik. Svejedno, o Stepincu se u Hrvata - upravo kao o političkoj figuri i političkom mučeniku - jako malo zna. On je, u tom pogledu, i dalje velika nepoznanica.

U ovome tekstu pišem upravo o takvome, nepoznatom Stepincu, Stepincu koji je - iz meni nedokučivih razloga - ostao nepoznat čak i samim Hrvatima. Ovaj je tekst sažetak mojih istraživanja o Stepincu, koja traju već 10-ak godina, vezano za moju novu knjigu "Hrvati i Srbi. Povijest odnosa i sukoba dvaju naroda u 20. stoljeću (1922.-2000.)", koju upravo pišem.

Prava istina o Stepincu glasi: on je, prije svega, bio političar - hrabar, neustrašiv, neumoljiv, "tvrdodržavnički" Hrvat, kakvoga Hrvatska i Hrvati nisu imali u cijelome 20. stoljeću, pa i šire (možda s izuzetkom prvog predsjednika samostalne RH Franje Tuđmana). Bio je fajter - uporan, istinoljubiv i tvrd - i pritom nevjerojatno konzekventan, kako prema srpskim/jugoslavenskim vlastodršcima u razdoblju 1934.-1941., tako i prema Josipu Brozu Titu tijekom 1945. (ali, svakako to treba naglasiti, i prema poglavniku Paveliću za vrijeme NDH).

Znam da je pokojni don Živko Kustić, koji se smatrao punopravnim pripadnikom "stepinčevske generacije" (u najširem smislu riječi), Stepinčevo borbena i nerijetko fanatično zalaganje za hrvatsku političku stvar nazivao "svetim prkosom". Ta je fraza bila zaživjela u i oko *Glasa Koncila*, osobito u onim prijelomnim, 1970-im i 1980-ih, godinama u Titovoj SFR Jugoslaviji. I u ovome ću se tekstu ponajprije usredotočiti na to da pokažem i objasnim u čemu se sve sastojao taj Stepinčev "sveti prkos".

Za početak, osvrnuo bih se, ukratko, na Stepinčev osobni *Dnevnik*, koji sam - tj. čiji sam prijepis - proteklih mjeseci čitao u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (taj je *Dnevnik* sastavni dio "Dosjea Stepinac", što ga je oformila nekadašnja Služba državne sigurnosti RSUP-a SRH). Ne znam zašto se taj *Dnevnik* i dalje (uglavnom) prešućuje. A kada ga se i spominje, tj. citira, čini to, u pravilu, srpska strana (kao i neki drugi Stepincu izrazito nenaklonjeni povjesničari i interpretatori povijesti), kako bi ovom ili onom rečenicom pokazali kako je Stepinac "mrzio" Srbe, odnosno pravoslavne.

Mene je, tijekom čitanja Stepinčeva *Dnevnika*, najviše fascinirao - u *Dnevniku* detaljno opisan - način i stil Stepinčeve komunikacije s kraljem Aleksandrom, knezom Pavlom Karađorđevićem, predsjednikom Vlade Kraljevine Jugoslavije Milanom Stojadinovićem i pojedinim jugoslavenskim ministrima, od svibnja 1934., kada ga je papa Pio XI. imenovao za zagrebačkoga nadbiskupa-koadjutora, nadalje. On je sa svim tim ljudima razgovarao prvenstveno kao političar, i to političar s državnim ambicijama (govorio im je u ime hrvatskog naroda!), a ne naprosto kao crkvena osoba, odnosno kao netko tko se nalazi (samo) na čelu Crkve u Hrvata.

Izdvojit ću tri karakteristična primjera.

Kad se prvi put našao s kraljem Aleksandrom u Beogradu - bilo je to u srpnju 1934. - Stepinac ga je krajnje oštro i strogo upozorio "da se ne izaziva Hrvate na kojekakve nedolične načine, pače i zabranom imena hrvatskoga" (tako Stepinac samoga sebe citira u *Dnevniku*), a kad je Aleksandar nakon tih njegovih riječi ostao "očito zbunjen", rekao mu je doslovce: "Ja ne mogu zatajiti ono što me je majka rodila, tj. da sam Hrvat."

Drugi istovrstan primjer: kad se u siječnju 1935. sastao, također u Beogradu, s ministrom unutrašnjih poslova u jugoslavenskoj Vladi Srbinom Veljom Popovićem, Stepinac mu je - kako je to opisao u svom *Dnevniku* - "iznesao (...) sve teške nepravde koje žandarmerija počinja nad našim katoličkim organizacijama, tako da nam se više puta čini, da smo u turskom pašaluku". A zatim ga je ovako opomenuo: "Mi (...) borbe nećemo, ali Vam otvoreno kažem, da se je ni ne bojimo."

I treći primjer: na toj istoj svojoj beogradskoj turneji, u siječnju 1935., Stepinac se ministru vanjskih poslova u Vladi Kraljevine Jugoslavije Bogoljubu Jevtiću bez ikakvih kompleksa i ustručavanja potužio na posvemašnju supremaciju srpskih kadrova u najvišim tijelima vlasti u jugoslavenskoj državi, rekavši mu pritom i ovo - citiram Stepinca: "Statistički sam mu dokazao nepravde, koje se nanose Hrvatima posvuda - u vojsci i svim ministarstvima i važnijim mjestima, gdje

je obično 100% ili barem 95% - 90% Srba, a tek neznatni dio Hrvata." Tome je još dodao: "Rekao sam mu neka se ne čini Crkvu Katoličku odgovornom ako su Hrvati nezadovoljni".

Kao i kralju Aleksandru u razgovoru sa Stepincem u srpnju 1934., tako je i sada ministru Jevtiću - ističe Stepinac u svom *Dnevniku* - "očito bilo neugodno, što sam sve ovo iznio, ali sam smatrao to za nužno da se sa istinom izlazi van".

Mogao bih ovakvih primjera nanizati unedogled. U *Dnevniku* me osobito dojmila samouvjerenost i iskrenost s kojom je Stepinac i kralju Aleksandru (u srpnju 1934.) i knezu Pavlu (19. listopada 1934., samo deset dana nakon Aleksandrova ubojstva u Marseilleu) svjedočio o svom borbenom antikomunizmu, ali i činjenica da su mu i jedan i drugi pritom davali za pravo, deklarirajući se i sami kao uvjereni antikomunisti.

Evo kako je to bilo u Stepinčevu razgovoru s knezom Pavlom, u listopadu 1934. Tijekom toga razgovora, Pavle je upitao Stepinca: "Šta Vas najviše tišti?" Stepinac mu je, kao iz puške, odgovorio: "Resor Ministarstva prosvjete" - i taj svoj odgovor ovako obrazložio: "više škole po Beogradu zaražene su već skroz na skroz boljševizmom, kojeg neće do Katoličke Crkve nitko suzbiti".

Pavle ga je na to prekinuo i rekao: "Preuzvišeni, (...) ja sam Katoličku Crkvu od uvijek cijenio, a danas kad gledam oko sebe cijenim ju još više!" A Stepinac mu je na to uzvratio: "Mi se ne bojimo uhvatiti u koštac sa boljševizmom, (...) ali neka nam se dade kakva takva sloboda akcije. Da je Rusija bila katolička, ne bi nikad bila boljševička."

Knez Pavle mu je kratko, s jednom riječju, odgovorio: "Vjerujem" - na što ga je Stepinac upozorio (ili, bolje rečeno, zamolio): "Pravoslavna Crkva (...) morala bi nas u tome poduprijeti." Međutim, čim je izustio riječi "Pravoslavna Crkva" - piše Stepinac u *Dnevniku* - "Pavle je samo mahnuo žalosno i skoro prezirno rukom. Vidjelo se na njemu da ju ne cijeni odviše visoko."

Ovdje ne mogu prešutjeti: kada se pojedini srpski povjesničari ili interpretatori povijesti (primjerice, akademik SANU Vladimir Dedijer; istaknuo sam to u svom nedavnom članku o Tuđmanovim "Bespućima") osvrću na ovaj razgovor, citiraju samo Stepinčevu, uistinu kontroverznu, rečenicu: "Da je Rusija bila katolička, ne bi nikad bila boljševička" - kako bi ukazali na njegovu stvarnu ili tobožnju vjersku netoleranciju i animozitet prema pravoslavlju. Ali pritom nikada ne navode kontekst u kojem je Stepinac to izjavio, kao ni činjenicu da mu je knez Pavle tom prigodom dao apsolutno za pravo.

Samo devet dana nakon ulaska partizana u Zagreb, 17. svibnja 1945., Josip Broz Tito je nadbiskupa Stepinca stavio u preventivni pritvor (to nije bio pritvor u pravom, doslovnom smislu riječi, nego tzv. *custodia honesta*, tj. "časna izolacija"), gdje ga je držao sve do 3. lipnja 1945. Stepinac je najprije bio interniran u privatnoj kući na Goljaku 23, odakle je, 25. svibnja, premješten u Jurjevsku 14 (nije bio u Mlinarskoj, kako to krivo navodi Aleksa Benigar u svojoj knjizi o Stepincu, iz 1974.).

Tijekom ta dva tjedna (čak malo i više) dok se nalazio u izolaciji, sa Stepincem je vođeno ukupno šest razgovora/saslušanja (17., 20., 21., 22., 24. i 27. svibnja 1945.), o kojima su napravljeni detaljni zapisnici (svaki od njih Stepinac je osobno potpisao!). Stepinca je najprije posjetio i s njim razgovarao mons. Svetozar Rittig (bivši župnik župe Sv. Marka na Gornjem Gradu, koji je u ratu pristupio partizanima), a zatim su ga saslušavali: visoki dužnosnik Ozne za Hrvatsku Veljko Drakulić (bio je šef Ozne u vrijeme suđenja Stepincu 1946.), predsjednik Vojnog suda Komande grada Zagreba Vladimir Ranogajec, tajnik Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast Antun Biber Tehek, isljednik Ozne Nedo Milunović, oznaš Berislav Žulj, stanoviti major Sekulić...

Važno je reći: to nisu bila klasična saslušanja nego više neka vrsta političkog uvjeravanja i raščišćavanja nekih bitnih spornih momenata, sa svrhom da se, eventualno, nađe nekakav modalitet suradnje (na relaciji Stepinac - nova, komunistička vlast).

Svih tih 6 zapisnika nalazi se u "Dosjeu Stepinac", u Hrvatskom državnom arhivu, i povjesničari koji se bave Stepincem uglavnom ih ne spominju. Stepinca se u tim razgovorima/saslušanjima pripremalo za njegov predstojeći susret i razgovor s maršalom Josipom Brozom Titom (do kojega će doći 4. lipnja 1945., samo dan nakon puštanja iz pritvora).

Izdvojio bih, za ovu prigodu, treći zapisnik saslušanja Stepinca, onaj od 21. svibnja 1945. Jedno od pitanja upućenih Stepincu glasilo je: "U vašoj *Poslanici* od 24. ožujka 1945. (poznata *Poslanica* koju je Stepinac pisao zajedno s Pavelićem i vlastima NDH; bio je to prvi Stepinčev javan izrazito antikomunistički i antititovski istup - op. aut.) iznešeno je da su Hrvati bili prvi napadnuti od svojih neprijatelja, dok još nisu imali ni jedne puške u ruci. Za koga smatrate da su bili neprijatelji hrvatskog naroda?"

Teško i nezgodno pitanje, izvan svake dvojbe. Ali evo kako je Stepinac na nj odgovorio:

"Da se odgovori na to pitanje, treba posegnuti malo dalje, treba vidjeti čitav kompleks političkog pitanja od 1918. godine dalje, da se shvati zašto je nastupila reakcija takova kod Hrvata; treba se sjetiti svih pogaženih nagodaba i umorstava hrvatskih narodnih prvaka, zapostavljanja u službi hrvatskih ljudi, poniživanja itd. Prema tome, i u ovom slučaju o kome je stavljeno pitanje - smatrali su Hrvati da su im Srbi ukoliko su ih napali - neprijatelji."

Vrlo vješt, mudar i dobro izbalansiran (naravno, i krajnje prkosan) odgovor, rekao bih. I, iznad svega, konzistentan. Stepinac je ovime htio reći: pa zar nisam iz godine u godinu, od 1934. nadalje, upozoravao i kralja Aleksandra, i kneza Pavla, i sve ministre u jugoslavenskoj Vladi (a što je, kako vidjesmo, detaljno opisao u svom *Dnevniku*), na lošu i nepravednu politiku prema Hrvatima/katolicima u Kraljevini Jugoslaviji, govoreći im da će im se to kad-tad obiti o glavu, ali nitko me nije slušao - i što me sad ispitujete!

Ali onda je, baš usred toga, trećeg saslušanja Stepinca u internaciji iznenada nastupio trenutak koji je upućivao na preokret. Stepincu je isljednik postavio i ovo pitanje:

"Da li Vam je bilo poznato da se Narodnooslobodilački pokret bori za potpunu samostalnost Hrvatske u okviru Federativne Jugoslavije?"

Stepinčev je odgovor bio, možda neočekivano, hladnokrvan i pomirljiv:

"Bilo mi je poznato, i ako hrvatski narod to soluciju prihvati, nemam ništa protiv toga; što više dužan sam kao katolički biskup sa svojim svećenstvom novu vlast priznavati i respektirati u svemu što nije u protimbi sa osnovnim katoličkim istinama."

Vrlo je vjerojatno da se Josipa Broza Tita brifiralo što i kako Stepinac odgovara na tim saslušanjima, u "časnom pritvoru", i kad je rekao da on jest za suradnju - naravno, pod određenim uvjetima - Tito ga pušta na slobodu i sastaje se s njim u četiri oka (točnije, u šest očiju, jer je zajedno s njima dvojicom bio i budući predsjednik Vlade NR Hrvatske Vladimir Bakarić). Taj se njihov susret dogodio 4. lipnja 1945. u popodnevnim satima, u zgradi "Lovačkog doma" na Tuškancu 63. Valja ovdje podsjetiti - to je opće mjesto u hrvatskoj historiografiji i publicistici - da se Tito dva dana ranije, 2. lipnja 1945., dok je Stepinac još bio u internaciji, sastao s delegacijom hrvatskoga katoličkog klera (predvodili su je biskupi Franjo Salis-Seewis i Josip Lach) i tom joj prigodom izrazio svoju želju da se Katolička Crkva u Hrvatskoj u određenoj mjeri distancira od svojega međunarodnog središta Vatikana (Svete Stolice) i da "ima više samostalnosti", odnosno, kako se točno izrazio, da bude "nacionalna", "da se više prilagodi naciji".

Tužno je, ali istinito: mi ni danas - nepune 74 godine nakon što se sve to dogodilo - ne znamo, točno, precizno i pouzdano, o čemu su Tito i Stepinac razgovarali, nasamo (tj. s Bakarićem), toga popodneva, 4. lipnja 1945. Naime, dosad je izišla na svjetlo dana samo svojevrsna skraćena verzija ("pročešljana informacija", rekao bih) o tijeku i sadržaju toga njihova razgovora (kojom se služio i A. Benigar u pisanju svoje knjige o Stepincu), ali ne i njegova puna, cjelovita i autentična reprodukcija ili zapisnik, koja/koji sasvim sigurno postoji.

Zašto to držim važnim? Zato što Stepinac 1946. nije bio suđen zbog onoga što jest ili nije učinio u NDH, u Drugome svjetskom ratu, vezano za Pavelića i ustaše, nego zbog toga što se po završetku rata, a s naglaskom na razdoblje lipanj - rujna 1945., pobunio protiv nove, Titove, komunističke vlasti. Već sam jednom napisao, i sada to ponavljam, i podvlačim, da današnji hrvatski episkopat, na čelu s kardinalom Bozanićem, premalo ističe tu činjenicu i nekako benevolentno dopušta Srpskoj pravoslavnoj Crkvi da ona konstantno vodi igru i udara ritam, kako njoj odgovara, u svojim falsificiranim konstrukcijama i optužujućim interpretacijama lika i djela kardinala Stepinca.

A to je pitanje, zapravo, davno riješeno (na razini regionalne, ex-jugoslavenske publicistike i historiografije), samo što se kod nas ili prešućuje ili stavlja u drugi plan. Čak je i insajder poput Milovana Đilasa, jedan od prvih do Tita u ono vrijeme, u svojoj memoarskoj knjizi "Vlast" (objavljenoj u Londonu 1983.) jasno i nedvosmisleno ustvrdio da "Stepinac besumnje ne bi bio suđen za svoje držanje u ratu i saradnju s Pavelićem, da nije nastavio s opozicionom aktivnošću protiv nove, komunističke vlasti". Odnosno, kaže Đilas, "Stepinac je pretežno optuživan za svoje držanje u ratu (ovdje misli na montirani politički proces protiv njega, u jesen 1946. - op. aut.), a stvarni povod suđenju je bilo njegovo opozicionerstvo posle rata".

Drugim riječima: tajna Stepinčeva političkog mučeništva leži u njegovu odnosu prema KPJ, a ne prema Paveliću i ustašama; da je pristao na Titovu ponudu iz lipnja 1945., on ne bi bio suđen, i, samim time, ne bi postao mučenik. Tito je, doduše, od samoga početka znao sve (ili vrlo mnogo) o Stepincu,

imao je izvještaje o njemu, ali nije potezao pitanje njegove uloge u NDH jer je iza Stepinca stajao cijeli hrvatski narod. I možda (vjerojatno) to pitanje ne bi nikada ni potegnuo - da mu Stepinac, u svom "svetom prkosu", nije, u određenom trenutku, pokazao, simbolički rečeno, vatikanske zube. (Kao što je poznato, Tito se na taj radikalni korak odlučio nakon objavljivanja *Pastirskog pisma* hrvatskoga katoličkog episkopata, na čelu sa Stepincem, od 20. rujna 1945.)

Ali, kažem, umjesto da svestrano i temeljito ispita kakva je točno bila Titova ponuda i u čemu je bila srž Stepinčeva spora s Titom, Katolička Crkva u Hrvatskoj u svojoj obrani Stepinca sve raspoložive karte stavlja na isticanje njegovih akcija spašavanja Židova i Srba u NDH i time, zapravo, pristaje na pristup ovome problemu koji, cijelo vrijeme, diktira SPC. A time se, zapravo, Stepinac unizuje: to je li on smjestio 50 ovih ili onih ljudi u ovu ili onu bolnicu, ili ih nije smjestio, daleko je manje važno od činjenice da je on pred Titom čvrsto i nepokolebljivo branio nacionalna prava hrvatskoga naroda i katoličku vjeru.

Dugo tragam za cjelovitom informacijom/izvještajem o razgovoru Tito - Stepinac vođenom 4. lipnja 1945., ali je ne uspijevam pronaći. Netko ju je zaturio. A znam da postoji; znam to jer raspoložem informacijom (iz obavještajnih izvora; treba, osim toga, vidjeti *dossier* nadbiskupa Kuharića i arhiv Republičke, tj. Lalićeve Vjerske komisije!) da je početkom 1981., u jeku harange Jakova Blaževića protiv Stepinca i Kuharića, tadašnji zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić poručio na novogodišnjem prijemu kod predsjednika Sabora SRH Jure Bilića (u siječnju 1981.), da će, ukoliko J. Blažević ne prestane klevetati Katoličku Crkvu i Stepinca, i Stepinca proglašavati ratnim zločincem, objaviti Stepinčevu zabilješku o razgovoru s Titom, Stepinčevu korespondenciju s Titom, Bakarićem i Kardeljem iz 1945., kao i ponude što ih je Stepinac dobio u "časnom pritvoru" na Goljaku i u Jurjevskoj u razdoblju od 17. svibnja do 3. lipnja 1945. Sam Kuharić je, dakle, tada, 1981., priznao da ta zabilješka postoji.

Po onome što sam uspio doznati, Stepinac je, nakon svog razgovora s Titom, napravio podužu zabilješku (navodno ima 17 stranica), na temelju koje je napisao svoj izvještaj papi Piu XII. u Vatikan (na koji je, kao prvi biskup Crkve u Hrvata, bio obavezan; to mu je bila dužnost). Osim toga, pouzdano znam i to da je jedan primjerak te njegove originalne zabilješke završio i kod tadašnjega potpredsjednika jugoslavenske Vlade Edvarda Kardelja (Stepinac mu je to osobno predao - kad su razgovarali o problemima koje je on prethodno raspravljao na sastanku s Titom).

I kad sam, nedavno listajući "Dosjeom Stepinac", u HDA, naletio na kratku *Zabilješku* dužnosnika SDS-a RSUP-a SRH Mate Grubića, od 6. svibnja 1983., o postojanju jedne šire, integralne bilješke o razgovoru Tita i Stepinca 4. lipnja 1945. u Zagrebu, razveselio sam se. Pomislio sam: to je to! Naime, Mate Grubić, bliski suradnik visokog funkcionara republičkoga (hrvatskoga) SDS-a Srećka Šimurine, svojedobno načelnik tzv. Prve linije (unutrašnja problematika) u SDS-u u SRH, sređivao je, tada, 1983., po Šimurininu nalogu, arhivu SDS-a, pa je u Omot 46 "Dosjea Stepinac", u 3. kutiji, umetnuo svoju *Zabilješku* o "predmetu" (dokumentu) pod nazivom DR ALOJZIJE STEPINAC - BILJEŠKA O SUSRETU SA MARŠALOM TITOM, u kojoj navodi da je taj dokument datiran 14. lipnja 1945. (dakle deset dana nakon Titova razgovora sa Stepincem), da ima 8 stranica i da "po svom sadržaju (...) spada u grupu 'A'". Samo se po sebi podrazumijeva da je, zajedno s tom svojom *Zabilješkom*, u isti omot stavio i rečeni dokument, na koji se ta njegova *Zabilješka* odnosi - inače tu *Zabilješku* ne bi ni napisao (i još se na nju svojeručno potpisao), tj. ne bi je stavio u prazan omot.

No, umjesto dokumenta na koji upućuje ta Grubićeva *Zabilješka* ja sam u Omotu 46 "Dosjea Stepinac" (3. kutija) zatekao jedan drugi dokument, pod nazivom SUSRET MARŠALA JOSIPA BROZA TITA SA ZAGREBAČKIM NADBISKUPOM U ZAGREBU, koji je drugačije datiran (ne 14. nego 4. lipnja 1945.), nema 8 nego samo 2 stranice, a na sebi ima pečat Nadbiskupskoga duhovnog stola u Zagrebu (btw., to je onaj poznati dokument koji citira Benigar u svojoj knjizi o Stepincu).

Netko je, dakle, "popalio" onaj glavni (puno širi, opsežniji, integralniji) dokument i zamijenio ga "toplom vodom", ali tko bi to mogao biti? Tko, i zašto, skriva istinu o razgovoru između Tita i Stepinca 4. lipnja 1945.?

Na ovome u HDA dostupnom dokumentu, od samo 2 (doduše gusto tipkane) stranice, nalaze se, uglavnom, Stepinčeve misli i teze, izrečene u susretu s Titom, ali nije rekonstruiran sam njihov razgovor kao takav. I iz njega se ne može točno ustvrditi (može se samo nazirati) gdje su se i oko čega Tito i Stepinac razišli - ako su se, već tada, bili razišli. (Po tom, otprilike poznatom i već rabljenom, dokumentu, Stepinac upozorava Tita na ingerencije Svete Stolice u rješavanju odnosa između Crkve i države, predlaže mu konkordat kao najbolji i najkvalitetniji modus rješavanja toga odnosa, i ujedno

mu sugerira da, kao novi vladar Jugoslavije, bude dovoljno širokogrudan i demokratičan pa da razgovara i s predstavnicima HSS-a, pa i sa "čestitim pristašama ustaškog pokreta" - samo da se dođe do kvalitetnog sporazuma i neke vrste konsenzusa.)

Moram ovdje podsjetiti na svoj članak o povijesnim arhivima objavljen u *Globusu* od 21. srpnja 2017. (nakon razgovora što sam ga obavio s tadašnjim v.d. ravnateljem HDA).

God. 1992. MUP RH je predao Nadbiskupskom duhovnom stolu na Kaptolu 31 sve materijale iz Službe državne sigurnosti RSUP-a SRH koji se odnose na djelovanje Katoličke Crkve u Hrvatskoj, u razdoblju 1945.-1990. To je bilo učinjeno na direktnu zamolbu kardinala Franje Kuharića predsjedniku Tuđmanu, i ti su se materijali nalazili na Kaptolu punih 8 godina, tj. sve do 2000. (Za pretpostaviti je da je prije njihove predaje Crkvi MUP sve te materijale presnimio na diskete i zadržao ih u svojoj arhivi.)

Tek 2000. Crkva daje HDA ono što joj je 1992. predao tadašnji SZUP, bivši SDS - ali, kako sam to posebno istaknuo u tom svom članku - ne vraća sve. Mnogi bitni dokumenti zadržani su na Kaptolu (spomenuo sam neke od njih). Pritom sam upozorio da "u HDA nema (niti se u njemu ikada nalazila) niti Stepinčeve originalne zabilješke napravljene tijekom njegova susreta i razgovora s Josipom Brozom Titom na Tuškancu, 4. lipnja 1945."

Nitko ni na koji način nije reagirao na taj moj članak.

Znači, prije nepune dvije godine, u srpnju 2017., ustanovio sam da u HDA nema Stepinčeve originalne zabilješke o razgovoru s Titom od 4. lipnja 1945., a sada sam, pretražujući "Dosje Stepinac", otkrio da je u nj svojedobno bila pohranjena službena (možda baš Stepinčeva osobna) bilješka o tom razgovoru, dugačka 8 stranica, ali da je ona u međuvremenu "isparila" (odnosno, da je zamijenjena jednim drugim, već otprije poznatim, dokumentom)!

Tko je mogao oteti, odnosno sakriti, taj krucijalni politički dokument (koji razotkriva jednu od najvećih tajni hrvatske i jugoslavenske povijesti 20. stoljeća) i zadržati ga za sebe, da javnost za nj nikada ne dozna?

Teoretski, moguće su tri opcije.

Prva je opcija da ga je sakrila sama Služba. Ali to mi nekako ne pije vodu. Služba je radila selekciju materijala u "Dosjeu Stepinac", dužnosnik Službe izričito tvrdi da dokument o kojem je riječ postoji - zašto bi ga onda micali? (Ovo, naravno, ne amnestira vlasti bivše države, FNRJ/SFRJ, što su, i one, zatajile rečeni dokument.)

Ako dokument nije uklonjen od strane Službe, znači da je uklonjen u Crkvi, tj. u Nadbiskupskom duhovnom stolu, na Kaptolu 31 - u razdoblju 1992.-2000., kada su se svi materijali Službe o Crkvi nalazili tamo. Tu sad imamo dvije mogućnosti.

Prva je da je dokument maknut po naredbi zagrebačkoga nadbiskupa Franje Kuharića (koji je bio na toj dužnosti do odlaska u mirovinu 1997.). Ali zašto bi on to učinio?

Po mome mišljenju (tj. nagađanju), imao bi motiv da to učini u slučaju da je razgovor Tita i Stepinca od 4. lipnja 1945. bio pomirljiv, tj. da je Stepinac, zajedno s Titom, težio nekakvu kompromisu. Odnosno, da je bio spreman na suradnju s Titom.

To svakako ne bi odgovaralo Stepinčevoj javnoj slici, stvorenoj u Crkvi, kao avangardi antikomunizma; slici kakva nam se, primjerice, nudi u Benigarovoj monografiji o Stepincu (a koja je, kao što znamo, bila u funkciji Stepinčeve beatifikacije i kanonizacije). Ili kakvu je don Živko Kustić definirao svojom sintagmom "sveti prkos".

Valja ovdje naglasiti da u svom, vrlo polemičkom, pismu Josipu Brozu Titu od 20. kolovoza 1945. (taj sam dokument našao u nekadašnjemu "Titovu arhivu" u Beogradu) Stepinac podsjeća, odnosno upozorava, Tita na njegovu "želju i obećanje, da će državne vlasti sporazumno s Crkvom donositi zakone, koji se tiču Crkve" - a koju/koje je on, Tito, izrekao u razgovoru s njim 4. lipnja 1945. u Zagrebu. O tom se pismu danas kod nas, nažalost, ne govori, kao da nikada ni nije bilo napisano.

Općenito, jako malo znamo o kontaktima Katoličke Crkve i partizana/komunista tijekom (i neposredno nakon) Drugoga svjetskog rata. A o tome bi se mogla napisati posebna knjiga (ili barem knjižica). Primjerice, Stepinac je 5. lipnja 1952. u Krašiću povjerio predstavniku skupine njujorških odvjetnika (i članu Senata američke države Montane) Jamesu E. Murrayu da je 1943. Tito od njega tražio da bude vikar za partizansku vojsku, te da mu je čak poslao i emisara s takvom porukom, na što mu je Stepinac odgovorio da će prihvatiti njegov prijedlog ukoliko ga Papa imenuje za to novo zvanje.

Međutim - pitam se - ako bi Kuhariću toliko smetala bilješka o razgovoru Stepinca s Titom od 4. lipnja 1945., zašto bi onda 1981. takoreći prijetio vlastima i Juri Biliću da će, malo pojednostavljeno

rečeno, "objaviti sve što ima" o komunikaciji Tita i Stepinca iz 1945., ako vlasti, tj. Jakov Blažević, ne prestanu s harangom protiv Crkve?

Ostaje nam, dakle, kardinal Josip Bozanić, kao treća opcija - tj. kao treća osoba koja je mogla narediti da se ukloni rečena bilješka. Imao je dovoljno vremena to učiniti: zagrebačkim je nadbiskupom postao 5. srpnja 1997., a materijali SDS-a su iz Crkve poslani u HDA 2000.

Ali zašto bi Bozanić to učinio?

Njegova bi motivacija mogla biti sasvim suprotna motivaciji koju smo naveli za Kuharića. Njemu je, eventualno, moglo zasmetati ako je razgovor između Tita i Stepinca bio isuviše temperamentan i svadalački, odnosno ako je Stepinac u njemu istupao jako borbena, nepomirljivo i s "nacionalističkih" pozicija.

Kao prvi čovjek Katoličke Crkve u Hrvatskoj, Bozanić je danas nositelj kampanje Crkve za proglašenje Stepinca svetim i možemo pretpostaviti da njemu, tj. Crkvi, ne bi išlo u prilog ako u bilješci o razgovoru Tita i Stepinca ima bilo čega što bi moglo narušiti "svetačku" sliku kakva je, u Crkvi, stvorena o Stepincu. To jest, ako je Stepinac u tom razgovoru malo (ili puno) povisio ton (kao što ga je, 1930-ih, znao povisivati u svojim razgovorima s kraljem Aleksandrom, knezom Pavlom i pojedinim ministrima iz jugoslavenske Vlade) i ako mu se, u tom polemičkom razgovoru, omakla koja riječ više.

A po onome što znamo - razgovor Tita i Stepinca od 4. lipnja 1945. bio je sve samo ne kamilica. Počeo je, možda, blago, ali kako se dalje razvijao, postajao je sve ofenzivniji i žešći. Imamo i svjedoka: javnog tužioca FNRJ Josipa Hrnčevića koji je svojim očima vidio Stepinca kako 4. lipnja 1945. izlazi iz Titova kabineta u Nazorovoj 63, neposredno po završetku njihova razgovora. To je detaljnije opisao u svojim "Svjedočanstvima". Stepinac je iz Titova kabineta izišao - napisao je - "vidno uzbuđen", dok "Tito, vidjelo se, nije bio zadovoljan tim razgovorom". A zašto nije bio? Hrnčević piše da "je Stepinac bio krut pa tako ni do kakva dogovora nije došlo".

Sa svoje strane, nekadašnji vođa hrvatskih Križara Lav Znidarčić u svojoj knjizi "Alojzije Stepinac" (Matica hrvatska, 1998.) piše da mu je nadbiskup Stepinac osobno posvjedočio: "Muški smo razgovarali." Osim toga, Znidarčić u toj svojoj knjizi ističe, kao insajder, i ovo: "O tom je susretu (od 4. lipnja 1945. - op. aut.) nadbiskup sastavio posebnu bilješku, koja je sačuvana u arhivu Biskupske konferencije u Zagrebu." Znači, i Znidarčić je svojevrstan svjedok postojanja Stepinčeve originalne bilješke o razgovoru s Titom!

O kardinalu Bozaniću je stvorena slika čovjeka/nadbiskupa, koji je poslan u Hrvatsku, u Zagrebačku nadbiskupiju, da smiri (stvarni ili tobožnji) nacionalizam u hrvatskom episkopatu te da očisti Crkvu od Kuharićevih (i kuharićevskih) kadrova - što je revno i činio. O tome mi je posvjedočio mons. Vladimir Stanković (i sam nekadašnji Kuharićev vrlo blizak suradnik), u našem povjerljivom razgovoru vođenom nedugo prije njegove smrti (u jesen 2014.)

Ako je, dakle, Stepinac doista bio "hrvatski nacionalist", i ako se kao takav deklarirao pred Titom, onda to Bozaniću - osobito sada, kada Stepinca treba proglasiti svetim, i kada mu se ne smije naći ni dlaka u jajetu - može samo smetati.

Ovome bih dodao još nešto. Kad sam, u siječnju 2015., na Teološko-pastoralnom tjednu na Šalati, najavio kardinalu Bozaniću da sam pred završetkom pisanja svoje knjige "Rim, a ne Beograd", u kojoj najvećim dijelom govorim o velikom državotvornom jubilejskom projektu Crkve "Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata", iz (Kuharićeva) razdoblja 1975.-1984., zamislio se, malo namrštio i rekao mi, s puno rezerve, da taj veliki projekt Crkve ima - kako se točno izrazio - "konotacije". Htio je, shvatio sam, reći: nacionalističke konotacije.

Usput rečeno, idejni pokretač toga jubilejskog projekta bio je, još sredinom 1930-ih, zagrebački nadbiskup-koadjutor Alojzije Stepinac! I to u ono vrijeme u kojem je vodio one svoje "svetačkoprkosne" razgovore s kraljem Aleksandrom i ostalim političarima/državnicima iz Beograda koje sam spomenuo na početku ovoga teksta...

